

בדיקת ביעור ומכירת חמץ

קטעים משוע"ר – הקשורים לנושא השיעור

שוע"ר סי' תלא

ג אבל חכמים גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום לחמץ אף קודם שהגיע זמן איסור הנאתו אלא הוא צריך לחפש אחריו במחבואות ובחורים (אם דרך להשתמש שם כל השנה כמו שיתבאר בסי' תל"ג) ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו ולעשות לו כמשפט שיתבאר בסי' תמ"ה.

ד ומפני ב' דברים נזקקו חכמים לכך הא' לפי שהביטול וההפקר תלוי במחשבתו של אדם שיפקירנו בלב שלם ויוציאנו מלבו לגמרי ולפי שאין דעת כל בני אדם שוין ואפשר מי שיקל בדבר ולא יפקירנו בלב שלם ולא יוציאנו מלבו לגמרי לפיכך גזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום עד שיוציא את החמץ מכל גבולו (עיי' סי' תמ"ה) הב' לפי שהאדם רגיל בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה שישכח את איסורו ויאכל ממנו אם יהיה מונח בגבולו בפסח לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו קודם שיגיע זמן איסור אכילתו.

שוע"ר סי' תלג

יב כבר נתבאר בסימן תל"א שמן התורה כשמבטל את החמץ ומפקירו קודם זמן איסורו דיו ואם אינו רוצה לבטלו ולהפקירו חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו מן התורה כשיגיע זמן איסורו ולבערו מן העולם לגמרי וכשהוא עושה כך אם בתוך הפסח מצא כזית חמץ בביתו שלא מצא בבדיקתו לא עבר עליו למפרע בבל יראה ובל ימצא שהרי אנוס הוא כיון שבדק כדינו.

קו"א שם ס"ק ג

מיהו מאי דמשמע שם מהמ"א לדעת הרמב"ם והרא"ש דאף בבית שאינו בדוק אינו עובר למפרע על חמץ שמצא בתוכו, ואין צריך לומר אם עדיין לא מצאו שאינו עובר עליו אף אם ישנו שם, כיון שאינו ידוע לו היכן הוא לא קרינן ביה לא ימצא, וכמ"ש התוספות ריש פרק כל שעה, לא קיימא לן הכי.

שוע"ר סי' תלד

ו ואחר הבדיקה מיד יבטל כל חמץ שיש בכל גבולו שלא מצאו בבדיקה וביטול זה תקנת חכמים היא.

ולמה תקנוהו חכמים והלא אף אם נשארו כמה פירורים חמץ בזויות ובחורים ובסדקים שלא מצאם בבדיקה הרי הם בטלים מאליהם ואין צריך לבטלם ולהפקירם שמאליהם הם הפקר שהרי אינם חשובים כלל בעיני בני אדם ואף אם היה מוצא אותם בבדיקתו לא היה נוטלם ואוכלם אלא היה משליכם למקום הפקר או שורפם ואם כן למה תקנוהו חכמים ביטול זה אלא לפי שחששו שמא נשארה גלוסקא יפה של חמץ באחד מן הזויות או באחד מן החורים שלא מצאה בבדיקה ואלו היה מוצאה היתה חשובה בעיניו ולא היה מפקירה ולכך אינה בטלה מאליה כמו פירורין ויש לחוש שמא ימצאנה בפסח ויעבור עליה בבל יראה ובבל ימצא (אבל קודם שמצאה אינו עובר בבל ימצא אע"פ שהיתה טמונה בביתו כמו שנתבאר בסי' תל"ג ע"ש הטעם) ואע"פ שמיד שימצאנה יבערנה מן העולם לגמרי יש לחוש שמא ישהה מעט קודם שיתעסק בביעור ועל שהייה זו עובר בבל יראה ובל ימצא אבל כשביטל כל חמץ שלא מצאו בבדיקה אף אם ימצא גלוסקא בפסח ולא יבערנה מיד לא יעבור עליה בבל יראה מן התורה אלא מדברי סופרים:

יא ולפי שיש לחוש שמא נתגלגל כזית מחמץ זה שאכל ממנו עד שעה ה' ונפל לאחד מן החורים או לאחת מן הזויות וכשיגיע הפסח ימצאנו ויעבור עליו בבל יראה ובל ימצא (אם ישהה מעט קודם שיתעסק בביעורו שכזית אינו דומה לפירורין לפי שאינן חשובים אבל כזית חשוב הוא ואינו בטל מאליו) לפיכך נכון הדבר שבשעה שהוא מבער מן ביתו את החמץ ששייר למאכלו יחזור ויבטל פעם שנית כל חמץ שיש ברשותו כדי שיבטל גם כן החמץ שנתגלגל מחמץ זה ששיירו למאכלו ולא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא כשימצאנו בפסח:

יב וכיון שהוא צריך לבטל בשעת הביעור (מטעם שנתבאר) צריך הוא לזהר ולבער קודם שתגיע שעה ששית שמתחלת שעה ו' ואילך אין בידו לבטלו כמו שנתבאר בסי' תל"ג.

שוע"ר סי' תמה

א כשם שמן התורה אע"פ שמתחילת שעה ז' הוא מצוה שלא ימצא חמץ ברשותו וכל רגע ורגע שנמצא חמץ ברשותו ואינו מתעסק לבערו הוא עובר על מצות עשה של תורה אף על פי כן אינו מחוייב לבערו בסוף שעה ששית כדי שלא ימצא בתחילת ז' אלא מתחילת ז' ואילך הוא שמחוייב לבערו כך מדברי סופרים אע"פ שמתחילת שעה ששית ואילך הוא מצוה שלא ימצא חמץ ברשותו וכל רגע ורגע שנמצא חמץ ברשותו ואינו מתעסק לבערו הוא עובר על מצות עשה מדברי סופרים אף על פי כן אינו מחוייב לבערו בסוף שעה חמישית כדי שלא ימצא ברשותו בתחילת שעה ששית אלא מתחילת שעה ששית ואילך הוא שמחוייב לבערו (ומכל מקום טוב לנהוג לבערו בסוף ה' כמו שנתבאר בסימן תל"ד).

ד כיצד מבער שורפו עד שנעשה פחמים ... או פוררו לפירורין דקים וזורה אותו לרוח...

ז ויש חולקין על כל זה ואומרים שהחמץ שצריך לבערו מן העולם לגמרי אין ביעורו אלא בשריפה שאנו למידין מנותר מה נותר ישנו בבל תותירו וטעון שריפה אף חמץ שישנו בבל תותר (פירוש בל יראה ובל ימצא) טעון שריפה. והלכה כסברא הראשונה שהרי נאמר ושרפת את הנותר באש ודרשו חכמים הנותר טעון שריפה ואין כל איסורי הגאה שבתורה טעונים שריפה. ואף על פי כן המנהג במדינות אלו כסברא האחרונה.

ולפיכך נוהגין שהחמץ שמוצאין בבדיקת ליל י"ד אין שורפין אותו מיד בלילה אלא מצניעין אותו לשורפו למחר ביום כדי לדמותו לנותר שמצותו לשורפו ביום שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף ולא בלילה. אך אם ירצה לשרוף החמץ מיד אחר הבדיקה כדי שלא יגררוהו קטנים או חולדה ועכברים הרשות בידו.

ואם לא מצא שום חמץ בבדיקתו טוב לשרוף הכלי שלקח לבדיקה כדי שלא ישכח חובת הביעור לשנה.

שוע"ר סי' תמח

ו ישראל שיש לו חמץ הרבה בערב פסח ורוצה למכרו לנכרי המכירו ומיודעו או ליתנו לו במתנה אע"פ שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירנו לו הרי זה מותר דכיון שאם לא היה הנכרי רוצה להחזירו לו לא היה יכול לתבוע ממנו בדין שיחזירנו לו אם כבר קנהו הנכרי באחד מדרכי הקנייה שיתבאר נמצא שכל ימי הפסח החמץ קנוי להנכרי בקנין גמור ואחר הפסח שהוא מחזירו לו מתנה הוא שהוא נותן לו:

פסקי הסדור – הלכות מכירת חמץ

והנה עיקר דין מכירת חמץ לנכרי ודעתו שיחזירנו לו לאחר הפסח המוזכר בדברי הראשונים ז"ל והתוספתא דפסחים והירושלמי הוא במוכר במעות מזומנים ולא בהקפה, וחדשים מקרוב באו לתקן לכתוב והמותר זקפתי עליו במלוה כו'. וגם זה אינו מועיל לפי דעת גדולי הראשונים ז"ל, וכנראה בעליל ממ"ש בזה גדולי האחרונים מהרא"י ז"ל בתרומת הדשן, שלא מצא תקנה למכור בהקפה ולזקוף עליו במלוה ע"ש, ולזאת אין תקנה אחרת למכור בהקפה אלא להיות יד ישראל אחר באמצע, שלא יהיה להישראל בעל החמץ שום עסק בעולם עם הנכרי הקונה החמץ, ולא יהיה הנכרי נשאר חייב כלום לבעל החמץ אלא לישראל אחר שלא היה החמץ שלו עדיין מעולם, וגם החוב שנתחייב לו הנכרי הזמן פירעון הוא לאחר הפסח, כפי המבואר בנוסח זה השלוח אליכם, אשר מתוכו יוכל כל אדם לכתוב שטר מכירה, על מיני חמץ שיש לו, אשר אי אפשר לפרט כל המינים בכתב.